

TTIP:

Hyökkäys demokratiaa ja sääntelyä vastaan valepuvussa

“Sääntely-yhteistyö” ja sen luoma uhka valtioiden sääntelyoikeudelle

Voimme hyvällä syyllä pelätä, että Yhdysvaltojen ja Euroopan Unionin neuvottelema Transatlanttinen kauppaja investointikumppanuus (TTIP) tulee heikentämään kansanvaltaa sekä meitä kaikkia suojaavaa sääntelyä. TTIP-sopimuksessa tulilinjalla olisivat muun muassa myrkyllisiin aineisiin, epäterveelliseen ruokaan, palkkojen polkemiseen ja pankkien rajoittamattomaan keinotteluun liittyvät hallintamekanismit.

TTIP voisi myös muuttaa nykyisten poliittisten instituutioiden muotoa ja toimintoja sekä erityisesti niiden roolia sen varmistamisessa, että tehdyistä päätöksistä myös kannetaan vastuu. Erityisen huolestuttava on TTIP-sopimukseen sisältyvä ehdotus ”sääntely-yhteistyöstä”, joka on todellisuudessa erittäin strategisesti suunniteltu yritys viedä päätökseen sopimuksen kiistanalaisimpia kohtia vasta sen jälkeen kun se on hyväksytty ja kun julkinen keskustelu sopimuksesta on hiljentynyt.

Osana TTIP-neuvotteluja EU ja Yhdysvallat keskustelevat parhaillaan pysyvästä sääntely-yhteistyöstä, jonka myötä kauppakumppanit voisivat tehdä pitkän tähtäimen sopimuksia poliittisesti kiistanlaisista kysymyksistä, kuten kemikaalien tai pankkien sääntelystä.

”Sääntely-yhteistyö” kuulostaa harmittomalta, mutta nykymuodossaan se siirtäisi TTIP:n kiistanalaisimpia kohtia julkisen valvonnan ulottumattomiin, kohti läpinäkymättömiä keskusteluja sekä kassakaappisopimuksia jotka voitaisiin lyödä lukkoon vuosia TTIP-sopimuksen hyväksymisen *jälkeen*. Tämä antaisi suuryritysten lobbauksjärjestöille runsaasti mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon ja vähentäisi julkista valvontaa, johtaen vieläkin vähäisempään vastuuvollisuuteen suhteessa kansalaisiin.

Mikäli TTIP menee läpi, tulee ”sääntely-yhteistyö” tapahtumaan molemmin puolin Atlanttia demokraattisten päätöksentekoprosessien ulkopuolella. Tämä johtaa julkisen keskustelun kaventumiseen ja estää kansallisia parlamentteja sekä kuntatason päättäjiä osallistumasta päätöksentekoon. Yleishyödylliseen sääntelyyn liittyvät hyvät ideat voidaan pysäyttää ennen kuin niistä edes keskustellaan päätöksentekoeleimissä. Vastaavasti esitykset, jotka hyödyttävät suuryrityksiä voitaisiin esittää

jo lukkoonlyötyinä. Tällöin perusteluina voitaisiin käyttää sitä lähtökohtaa, että suuryritysten lobbarijärjestöt, EU:n ja Yhdysvaltojen hallinto sekä rajattu joukko virkamiehiä, jotka eivät ole vastuuvollisia, ovat jo sopineet kyseisiä esityksistä.

Toisin sanoen, sääntely-yhteistyö voisi toteutuessaan tehdä uusien lakien julkisesta käsittelystä huomattavasti kapea-alaisempaa. Mikäli sääntely-yhteistyö sisältyy TTIP-sopimukseen, tasoittaa se tietä lobbarijärjestöjen ja virkamiesten kulisseissa tapahtuvalle sääntelyn murentamiselle. Nämä harmittomasti nimetyt menettelyt voivat osoittautua todelliseksi uhaksi kansanvallalle ja yrityksille tuottaa yleishyödyllistä sääntelyä Atlantin molemmin puolin.

Sääntely-yhteistyön strateginen taka-ajatus: vaivaton keino paeta julkista keskustelua

Neuvottelut kauppaa- ja investointikumppanuudesta Yhdysvaltojen ja EU:n välillä ovat nyt ratkaisevassa vaiheessa. Tähän asti yksi vaikeimmista neuvottelukysymyksistä on ollut "sääntelyn yhdenmukaistaminen", eli yritys samaistaa tämänhetkinen sääntely Atlantin molemmin puolin siten, että yhdellä puolella tuotettu vientitavara voidaan toimittaa toiselle ilman mitään ylimääräisiä vaatimuksia. Tämä on tietenkin keskeinen neuvottelukysymys yrityslobbareille, sillä sääntelyn harmonisointi voisi johtaa suuryritysten kulujen merkittävään alenemiseen sekä Yhdysvalloissa että EU:ssa ja siten tuottaa niille suurempia voittoja.

Tämän kehityksen tiellä on kuitenkin esteitä ja molemmilla neuvotteluosapuolilla on imago-ongelma. Mitä enemmän ihmiset saavat tietää siitä, mitä TTIP:ssä on vaaka- ja kanta-ajatuksia, sitä epäsuosittumaksi sopimus tulee. Kansalaiset ymmärtävät, että heillä voi olla sopimuksessa valtavasti hävittävää. Kansalliset parlamentit kuten myös kuntatason päättäjät ovat myös ottaneet enemmän ja enemmän kantaa, haastaen TTIP-sopimuksen neuvotteluprosessin, kuten myös sen lähtökohdat ja tavoitteet. Merkillepantavaa on se, että esimerkiksi

ruoka- ja kemikaalialaisten standardien alentamiselle on vahva vastustus.¹

Neuvottelijat ovat siis valtavan poliittisen ongelman edessä. Toisaalta neuvottelijat selkeästi haluavat edetä standardien väljentämisen tiellä. Yhdysvallat esimerkiksi vaatii EU:a hylkäämään varovaisuusperiaatteen (joka mahdollistaa sääntelytoimet haitallisina pidettyihin tuotteisiin ja palveluihin epävarmalta pohjalta, odotta-matta vahvaa näyttöä asiasta) ja poistamaan rajoitukset geenimanipuloiduilta tuotteilta (GMO).

Toisaalta on itsestään selvää, että mikäli EU antaa näissä kysymyksissä liikaa myöten Yhdysvalloille, tulee TTIP:stä erittäin kiistanalainen sopimus kansalaisten, kansallisten ja kuntatason päättäjien sekä sääntelyä toteuttavien virkamiesten silmissä. Tästä esimerkkinä on Euroopan parlamentin lupaus olla hyväksymättä sopimusta, joka alentaa kansalaisia suojaavaa sääntelyä. Myönnytykset liittyen esimerkiksi finanssialan sääntelyyn aiheuttaisivat puolestaan saman reaktion Yhdysvalloissa.

Nämä seikat tekevät TTIP-sopimuksen läpiviemisestä erittäin vaikeaa. Molemmissa tapauksissa "sääntely-yhteistyö" toimii eräänlaisen pakolausekkeena neuvottelijoille. Näin eriväisyydet voidaan sopia jatkuvassa neuvotteluprosessissa, joka alkaa siinä vaiheessa, kun TTIP-sopimus on hyväksytty, ilman poliittista debattia, ja suuryritysten eturyhmien vahvassa ohjauksessa.

Euroopan komission ehdotus "sääntely-yhteistyöstä": suuryritykset ohjaimissa

Euroopassa sääntely-yhteistyötä on ollut selkeimmin ajamassa suuryritysten eturyhmät. Sopimusneuvottelujen alkuvaiheessa komissio on käynyt lukuisia keskusteluja BusinessEuropen ja Yhdysvaltojen kauppakamarin kanssa. Näillä eturyhmillä on paljon valtaa ja ne ovat

¹ Itävallan EU-asioita käsittelevässä valiokunnassa nostetut huolenaiheet: [http://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2014/PK0336/Euroopan parlamentin Kansainvälisen kaupan valiokunnan puheenjohtajan, meppi Bernhard Langen puhe TTIP:stä](http://www.parlament.gv.at/PAKT/PR/JAHR_2014/PK0336/Euroopan%20parlamentin%20kansainvälisen%20kaupan%20valiokunnan%20puheenjohtajan,%20meppi%20Bernhard%20Langen%20puhe%20TTIP:stä): <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20140715+ITEM-009+DOC+XML+Vo//EN&language=en&query=INTERV&detail=2-163-000>

käyttäneet sitä kampanjaan, jolla on pyritty saavuttamaan laaja yhteisymmärrys sääntely-yhteistyöstä.²

Molemmat tahot totesivat ykskantaan, että heidän tavoitteenaan on pitää huolta siitä, että suuryritykset voisivat "tosiasiallisesti haamukirjoittaa sääntelyä" prosessissa, jonka "tavoitteena on sallia sidosryhmien ja sääntelyviranomaisten löytää yhdessä alueita ja sääntelyä näiden alueiden sisällä, joiden yhdenmukaistaminen voitaisiin asettaa arvioinnin alaiseksi." Lisäksi sääntelyviranomaiset täytyisi "vastata sidosryhmien löytämiin mahdollisuuksiin arvioida [sääntelyn] yhdenmukaistamista."³ Yhdenmukaistaminen on kauppakieltä ja tarkoittaa sitä, että toisella puolella ei sallita tiukempaa sääntelyä kuin toisella.

Joulukuussa 2013 vuodettu Euroopan komission laati- ma TTIP-dokumentti paljastikin, että neuvotteluissa tavoitteena on ollut kaikenlaisten sääntelyyn liittyvien eroavaisuuksien tasoittaminen heti kun sopimus hyväksyttäisiin.⁴ Asiakirjan sisältö muistuttaa huomattavan paljon BusinessEuropen ja Yhdysvaltojen kauppakamarin aiemmin esittämiä ehdotuksia.

Mitä Euroopan komission esitys pitää sisällään?

Komission esitys liittyy sekä nykyisiin että tuleviin sääntöksiin. Se voidaan tiivistää seuraaviin kohtiin.

1. "Vuoropuhelu", joka auttaa suuryrityksiä saamaan tahtonsa läpi

Komission esitys liittyy sekä nykyisiin että tuleviin sääntöksiin. Komissio esittää, että yrityksille tarjottaisiin lukuisia sääntelyyn liittyviä valitusväyliä. Ensiksi, mikäli yritys huomaa, että ehdotettu säädös on haitaksi sen liiketoiminnalle - esimerkiksi vesisärötykseen tai vaarallisiin kemikaaleihin liittyvä kieltä - se voi vaatia vuoropuhelua sääntelyviranomaisten kanssa "ratkaistaakseen tehokkaasti [sääntelyyn liittyviä] ongelmia." Toiseksi, mikäli EU-jäsenvaltio tai Yhdysvallat ottaa käyttöön, tai

2 <http://www.corporateeurope.org/trade/2013/12/regulation-none-our-business>

3 <http://corporateeurope.org/sites/default/files/businesseurope-us-chamber-paper.pdf>

4 <http://corporateeurope.org/trade/2013/12/regulation-none-our-business>

edes harkitsee ottavansa käyttöön, sääntelyä, joka voisi vahingoittaa kaupankäyntiä, toinen osapuoli voi vaatia komissiota tai Yhdysvaltojen viranomaisia avaamaan vuoropuhelun. Tämä avaisi suuryrityksille mahdollisuuden painostaa valtioita olemaan kiristämättä sääntelyä.

2. Sääntely-yhteistyöneuvosto: sääntelyviranomaiset ohjaimissa

Sääntelyn valvomista ja kehittämistä varten perustettaisiin "Sääntely-yhteistyöneuvosto". Se koostuisi pienestä joukosta Euroopan komission pääsihteeristön virkamiehiä ja Yhdysvaltojen ja EU:n sekä Yhdysvaltojen informaatio- ja sääntelyhallinnon (OIRA) kauppaviranomaisia.⁵

Tämä monikansallinen yhteiskunnallinen instituutio olisi ensimmäinen lajissaan ja lisäisi uuden tason lainsäädäntö- ja sääntelyprosessiin. Neuvoston virkamiehillä olisi huomattavan paljon valtaa, sillä he voisivat pysäyttää yrityksiä säänteviä lakiehdotuksia tai vähintäänkin heikentää niitä. Lisäksi neuvostolla olisi mahdollisuus edistää lainsäädäntöä, joka alentaisi vaatimuksia yrityksille. Kaikki tämä tapahtuisi ennen kuin mikään demokraattinen päätäntäelin, kuten kansallinen tai Euroopan parlamentti, olisi päässyt edes näkemään lakiehdotuksia.

Sääntely-yhteistyöneuvoston myötä syntyvä uusi institutionaalinen taso olisi erityisen epäedullinen niille ryhmittymille, joilla on vähän resursseja ja jotka joutuvat jo nyt kamppailemaan kansallisten ja EU-tason sääntelyn ristitilussa. Suuryritykset ja lobbarit eivät olisi siis etulyöntiasemassa pelkästään Sääntely-yhteistyöneuvoston toimintatapojen vuoksi, vaan myös siksi, että niillä on huomattavan paljon enemmän resursseja käytössään verrattuna yleishyödyllisiin tahoihin.

3. Taloudellisen vaikutusarvioinnin seula: ei yrityksille haitallista sääntelyä

Kaikkien keskeisten sääntelyyn liittyvien lakiehdotusten olisi käytävä läpi taloudellinen vaikutusarviointi ja niistä olisi laadittava selonteko, joka osaltaan pitäisi huolen siitä, että mitään yrityksille haitallista sääntelyä ei oteta käyttöön. Tällä olisi valtavia vaikutuksia nykyiseen ja tulevaan yleishyödylliseen sääntelyyn, sillä se asettaisi taloudelliset vaikutukset esimerkiksi kansalaisia tai ympäristöä hyödyntävien poliittisten linjausten edelle.

5 OIRA on pahamaineisen läpinäkymätön Yhdysvaltojen valtionhallinnon alainen virasto, jonka tehtävä on arvioida sääntelyehdotuksia. Sen asemaa on kuvattu "sääntelyn vastaiseksi" Public Citizen -kansalaisjärjestön raportissa: <http://www.citizen.org/documents/oira-delays-regulatory-reform-report.pdf>

4. Ennakkovaroitus: ettehan tee mitään, ennen kuin siitä on keskusteltu elinkeinoelämän kanssa

Ennen kuin lainsäädäntöprosessi käynnistettäisiin Euroopan komissiossa, täytyisi siitä ilmoittaa Yhdysvaltoihin, ja toisinpäin. Tämä käytäntö avaisi mahdollisuuden aggressiiviselle lobbaukselle elinkeinoelämän etuja haittaavan lainsäädännön torppaamiseksi. Se myös mahdollistaisi monenlaiset keinot ennaltaehkäisevään painostamiseen, esimerkiksi välimiesmenettelyn (ISDS) kautta. Välimiesmenettely antaa investoijille mahdollisuuden haastaa valtioita oikeuteen ja näin estää tehokkaasti kaikenlaiset kiristykset sääntelyyn tulevaisuudessa. Mikäli valtio tai EU pakotetaan yllä kuvattun prosessin mukaisesti näyttämään toteen kirjallisesti, miten laki- tai sääntelyehdotus vaikuttaisi kaupankäyntiin, voisivat suuryritykset käyttää tätä samaa analyysia välimiesoikeudenkäynnissä valtioita vastaan.

5. Neuvottelu ja läpinäkyvyys: "lobbaus-oikeus" molemmin puolin Atlanttia

Yhdysvaltojen elinkeinoelämän edustajat ovat jo pitkään ilmaisseet turhautumista siihen, että heillä ei ole EU:ssa samanlaista pääsyä päätöksentekijöiden puheille kuin eurooppalaisilla yrityksillä. Niinpä Euroopan komission esitys painottaa "läpinäkyvyyttä ja neuvottelua", mikä tosiasiallisesti lujittaisi ja laajentaisi elinkeinoelämän etuoikeutettua pääsyä päätöksentekijöiden puheille esimerkiksi päästämällä Yhdysvalloissa toimivien yritysten edustajia komission neuvoa-antaviin ryhmiin.

Komission neuvoa-antavilla ryhmillä, tai "asiantuntijaelimillä", on paljon valtaa, mikä monissa tapauksissa mahdollistaa suuryritysten lobbausryhmittymien mahdollisuuden vaikuttaa komission ehdotuksiin laeiksi ennen kuin ne esitetään poliitikoille. Asiantuntijaelimet ovat usein yrityslobbareiden hallussa, mikä kuvastaa EU:n demokratiavajetta. Tämä kehitys tulee kiihtymään, mikäli Yhdysvalloissa toimivat yritykset saavat vieläkin enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa lainsäädäntöön myös asiantuntijaelinten kautta.

6. Sektoraalinen vuoropuhelu: etuoikeuttu pääsy yrityslobbareille

Esityksessään komissiolle, BusinessEurope ja Yhdysvaltojen kauppakamari ilmaisivat kiinnostuksensa saada sääntely-yhteistyön nimissä "etuoikeutettu pääsy"

päätöksentekijöiden puheille. BusinessEurope esimerkiksi kehotti tapaamisessa marraskuussa 2012 komissiota antamaan heille "virallisen ja etuoikeutetun konsultaatiroolin"⁶. Komission vastauksessa todettiin, että tämä voisi olla mahdollista erityisesti kemikaali- ja elintarviketurvallisuussäätelyyn liittyvien sektoraalisten vuoropuhelujen puitteissa. Sektoraalinen vuoropuhelu sisältyykin Euroopan komission vuodettuun esitykseen. Kyseisiä vuoropuheluja voidaan muun muassa käyttää "olennaisten esitysten" listan laatimiseen. "Sääntely-yhteistyöneuvosto" ottaisi käsittelyyn esitykset erityisesti tätä listaa silmälläpitäen.

Johtopäätös: Sääntely-yhteistyö muodostaa suuren vaaran kansanvallalle ja yleishyödylliselle sääntelylle

EU:n kunnianhimoinen esitys sääntely-yhteistyöstä osoittaa, että nykyiset poliittiset instituutiot ja sääntelyjärjestelmät ovat vaakalaudalla Yhdysvaltojen ja EU:n välillä käytävissä TTIP-neuvotteluissa. Sääntely-yhteistyö onkin jälleen yksi pöyristyttävä osoitus suuryritysten sananvallasta suhteessa neuvotteluihin. Esitys on erityisen vaarallinen siksi, että sen tavoitteena on tehdä EU:n kauppapolitiikasta entistäkin läpinäkymättömpää ja poistaa siitä kaikki vastuuvollisuus. Siinä näkyy yritys siirtää kaikista kiistanalaisimmat ja kriittisimmät kohdat TTIP:stä sopimuksen hyväksymisen jälkeiseen aikaan. Samalla luotaisiin institutionaalinen asiantuntijaelin, joka varmistaisi suuryrityksille etuoikeutetun aseman suhteessa lainsäädäntöprosessiin. Nyt on korkea aika pysäyttää tämä hyökkäys kansanvaltaa vastaan ja pitää huoli siitä, että meillä on vastaisuudessaakin demokraattinen ohjaus suhteessa yleishyödylliseen sääntelyyn.

⁶ Muistiinpanot komission, BusinessEurope ja Yhdysvaltojen kauppakamarin tapaamisesta

**Seattle to Brussels
Network**